

Поляризация на заетостта и качество на работните места по време на кризата: Европейски наблюдател на заетостта — 2013 г.

Резюме

Въведение

На европейските пазари на труда бяха разкрити допълнително почти 30 милиона нови работни места в „златния“ период на създаването на работни места преди началото на Голямата рецесия през 2008 г. Впоследствие работните места на пазарите на труда намаляха с пет милиона и безработицата — която отново нарасна бързо — достигна най-високи равнища от края на 90-те години на миналия век. В този втори годишен доклад „Европейски наблюдател на заетостта“ се разглеждат подробно неотдавнашните изменения на заетостта в държавите членки и на европейски равнища. Анализът обхваща три различни периода:

- ръста на заетостта преди рецесията (1995—2007 г.);
- Голямата рецесия (2008—2010 г.);
- застоя във възстановяването (2011—2012 г.).

Основан на работните места подход е приложен за представяне на измененията на заетостта в количествено (колко работни места са създадени или съкратени) и качествено отношение (какви видове работни места).

Контекст на политиката

Стратегията на ЕС „Европа 2020“ за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж включва ангажимент за стимулиране на високи равнища на заетост и производителност. Това означава, че се поставя нов акцент върху целите на предишната Лисабонска програма за „повече и по-добри работни места“. Повече работни места са необходими за справяне с проблема, свързан с увеличаващата се безработица, която в някои държави членки достига размери, които представляват реална заплаха за социалния мир, както и за устойчивия икономически растеж. Но Европа също така се нуждае от по-добри, по-производителни работни места, за да успее отново

да постигне повишаване на стандарта на живот на своите граждани в условията на разрастваща се, интегрирана световна икономика.

В Съобщението на Европейската комисия от 2012 г. „Към възстановяване и създаване на работни места“ се посочват няколко сектора, в които има по-голяма вероятност за ръст на заетостта — здравните услуги, информационните и комуникационните технологии, персоналните и домакинските услуги — както и обещаващата, макар и трудна за определяне категория „екологосъобразни работни места“. Чрез основания на работните места подход, възприет в настоящия доклад, се предоставят актуализирани данни за равнищата на заетост и качеството на работните места както в разрастващи се, така и в сектори и професии в упадък.

Подходът включва характеризирането на дадено работно място като определена професия в определен сектор чрез използване на стандартизираните международни класификации (ISCO за професия и NACE за сектор) и последващо описание на измененията на заетостта във всяка държава членка, както и в целия ЕС. Класирането на категориите работни места според равнищата на заплащането, равнището на образователната степен или по-широк многоаспектен индекс на качеството на работното място добавя качествено измерение към анализа.

Основаният на работните места подход е въведен за първи път през 90-те години на миналия век в Съединените щати от лауреата на Нобелова награда Джоузеф Стиглиц и впоследствие е усъвършенстван от Ерик Олин Райт и Рейчъл Дуайър. Конкретният въпрос, разглеждан при по-ранната работа в Америка — ръстът на заетостта постигнат ли е за сметка на качеството на работните места? — започна да става все по-диференциран с течение на времето.

По-конкретно основаният на работните места подход беше използван за оценка на степента, в която структурите на заетостта в развитите икономики са поляризирани, което води до „свиване“ или „изчезване“ на работни места със средно заплащане, или до подобряване (ръст на висококвалифицираните и високоплатените работни места) в съответствие с прогнозите за „основана на уменията техническа промяна“.

Основни констатации

- Съкращаването на работни места в цяла Европа по време на рецесията доведе до поляризация по отношение на структурата на заплащането. Голям дял от съкратените работни места бяха в професии със средно заплащане в промишленото производство и строителството. Въпреки че в предходния период (1995—2007 г.) също имаше известна степен на поляризация, тя беше много по-слабо изразена. Освен това тя беше компенсирана от значително по-голямо структурно изменение.
- Кризата не само изостри поляризацията в повечето държави, но също така намали значително разнообразието на видовете структурни изменения в Европа. Докато по време на разрастването имаше различни модели, свързани с установените европейски „семејства“ (поляризация в континентална Европа, изменение нагоре в държавите от Северна Европа и нарастване при работните места със средно заплащане в държавите от Южна Европа), по време на кризата повечето държави се сблъскаха с някакъв вид поляризация.
- В периода 2011—2012 г. измененията на заетостта оказваха по-слабо поляризиращо въздействие, като ръстът на високоплатените работни места беше по-голям, намаляването на работните места със средно заплащане беше по-слабо изразено, а намаляването на работните места с ниско заплащане беше относително по-голямо. По-конкретно моделите на заетостта в държавите с по-стабилни пазари на труда отбелязаха по-силно изразено изменение нагоре, докато в държавите с трайно намаляване на заетостта тези модели продължиха да водят до поляризация.
- Процесът на поляризация на работните места беше ограничен предимно до структурата на заплащането, дори по време на рецесията. При класифициране на работните места според тяхното средно равнище на образователна степен или непарични характеристики, свързани с качеството на

работното място, процесът на структурна промяна от 1995 г. е едно от измененията нагоре в почти всички държави в ЕС. Това произтича от факта, че работните места, на които се дължи намаляването на квинтилите на работните места със средно заплащане, заемат по-ниски позиции, когато се характеризират чрез техните средни равнища на образователна степен или непарични характеристики, свързани с качеството на работното място, в сравнение с характеризирането чрез тяхното заплащане (работни места в промишленото производство и строителството, заемани предимно от мъже).

- По-високоплатените работни места бяха много по-стабилни по време на кризата, като продължаваха да се увеличават (макар и незначително) дори по време на най-тежките периоди на Голямата рецесия. По време на първите две години на рецесията нарастването на по-високоплатените работни места се дължеше преди всичко на услугите, изискващи значителни познания, в публичния сектор (предимно в здравния сектор и образованието). Между 2011 и 2012 г. центърът на вниманието се измести към услугите, изискващи значителни познания, в частния сектор, в който бяха създадени над 400 000 нови работни места в горния квинтил при разпределението на възнаграденията през този период в целия ЕС.
- Рецесията засили процеса на увеличаващо се присъствие на жените на пазара на труда както по отношение на броя на заетите лица, така и по отношение на достъпа до по-високи сегменти в структурата на заетостта. Делът на жените в заетостта се увеличи, особено при работните места със „средно“ и „добро“ заплащане (тези в по-горните квинтили). Отчасти това се дължи на факта, че жените имат по-голямо присъствие в някои разрастващи се сектори като здравеопазването и са по-слабо представени в сектори в упадък като строителството. Това обаче отразява и по-високите равнища на образователна степен при жените в период, когато квалификацията е все по-важна предпоставка за достъп до по-качествени работни места.

Допълнителна информация

Пълният текст на доклада „Поляризация на заетостта и качество на работните места по време на кризата: Европейски наблюдения на заетостта — 2013 г.“, може да бъде намерен на <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1304.htm>

За повече информация се свържете с Джон Хърли, ръководител „Изследвания“, на: joh@eurofound.europa.eu